

Yaş Dostu Mekan Tasarımlarında Mekan Dizimi “Space Syntax” Yönteminin Kullanım Olanakları

Seadet Özgü Tural

Akdeniz Üniversitesi

Adres: Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

E-Posta: ozgutural@gmail.com

Geliş Tarihi: 13 Aralık 2023; Kabul Tarihi: 28 Haziran 2024

Doi: 10.5281/zenodo.12819159

Künye: Tural, S. Ö. (2024). Yaş Dostu Mekan Tasarımlarında Mekan Dizimi “Space Syntax” Yönteminin Kullanım Olanakları. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 8(1).

 <https://orcid.org/0000-0001-9105-3834>

Özet

Bu çalışma; toplumun çoğalan parçası olan yaşlı bireylerin aktif biçimde yaş alma süreçlerini destekleyecek hizmet ve tasarımlara, peyzaj mimarlığı meslek disiplini bakış açısıyla katkı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Pek çok amaç için gerçekleştirilen seyahatler de insan yaşamının bir parçası haline gelmiştir. Dezavantajlı bir grup içerisinde yer almayan bireyler için dahi, seyahatler stresli süreçlerdir. Zamana karşı verilen mücadelenin yanı sıra alanın fiziksel yetersizlikleri de bu durumu derinleştirmektedir. Günümüzde yaş almış bireyler de havayolu ulaşımını yoğun olarak tercih etmektedir. Bu nedenle havalimanlarını yaş dostu kriterler bağlamında, dezavantajlı bireylere uygun olarak tasarlanmalarının yolunun açılmasının ve peyzaj mimarlığı meslek disiplinini benzeri alanlara planlama aşamasından itibaren sürece dahil edilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Bundan hareketle; çalışmanın materyali olarak İstanbul Havalimanı seçilmiştir. Çalışmanın metodu ise; yaş dostu mekan tasarımlarının en önemli kriteri olan erişilebilirlik durumunun tespiti olarak kurgulanmıştır ve peyzaj mimarlığı bakış açısıya iç mekan tasarımına yön vermemize imkan sağlayacak Mekan Dizimi “Space Syntax” yönteminden söz edilmiştir. Disiplinler arası etkileşimin bir ürünü olarak ortaya çıkan bu çalışma, yaş dostu havalimanları için erişilebilirliğin ön planda olduğu bir rehber olma özelliğine sahiptir. Planlama süreçleri başta olmak üzere her aşamada ve talep edilen her alanda kullanılması durumunda, çeşitli yetenek gruplarındaki ziyaretçiler için pozitif izler bırakacak erişilebilir alanlar tasarlanmasında yol gösterici bir rol oynayarak; havalimanlarının pazarlanabilir nitelikte olması sağlanacak ve böylelikle ülkemiz havacılık sektörüne de prestij kazandırılacaktır.

Anahtar Kelimeler:

Yaş dostu · Havalimanı · Mekan dizimi

Abstract

This study has been prepared to contribute to services and designs that will support the active aging process of elderly individuals, who are an increasing part of society, from the perspective of the landscape architecture professional discipline. Traveling for many purposes has also become a part of human life. Even for individuals who are not included in a disadvantaged group, travel is a stressful process. In addition to the struggle against time, the physical inadequacies of the field also deepen this situation. Nowadays, elderly people also frequently prefer airline transportation intensely. For this reason, the necessity of opening the way for airports to be designed in accordance with age-friendly criteria for disadvantaged individuals and including the professional discipline of landscape architecture in similar areas into the process from the planning stage has been emphasized. Based on this; Istanbul Airport was selected as the material of the study. The method of the study is; It was designed to determine the accessibility situation, which is the most important criterion of age-friendly space designs, and the “Space Syntax” method, which will allow us to direct the interior design from a landscape architecture perspective, was mentioned. This study, which emerged as a product of interdisciplinary interaction, has the feature of being a guide for age-friendly airports, where accessibility is at the forefront. By playing a guiding role in designing accessible areas that will leave positive traces for visitors of various talent groups, if used at every stage and in every requested area, especially in planning processes, airports will be ensured to be marketable and thus, prestige will be added to our country's aviation industry.

Keywords:

Age-friendly · Airport · Space syntax

Giriş

Canlılar yaşam formunda oldukları süre boyunca her an; fizyolojik, sosyolojik ya da psikolojik açıdan değişime açık durumdadır. İnsan formu için yaş alma ya da yaşlanma bu değişimlerin başında gelmektedir. Yaş; doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman (Türk Dil Kurumu [TDK], 2023) olarak tanımlanmaktadır. Cansız varlıkların zaman içerisinde aldıkları mesafe 'eskime' veya 'yıpranma' olarak betimlenirken, canlı varlıklar için 'yaşlanma' tabiri tercih edilir (Beğer vd., 2012). Kişilerin ve toplumların, yaşlılığa yükledikleri anlam ve değer birbirinden farklılık göstermektedir (Köse ve Erkan, 2021). Doğal akışın bir parçası olarak, canlıların yaşam sürecinin ilerleyen dönemlerine işaret eden yaşlanmanın, farklı tasvirleri bulunmaktadır. Literatürdeki bu tanımlar biyolojik, psikolojik, kronolojik, kültürel, sosyo-ekonomik açıdan çeşitlilik göstermektedir.

Kronolojik Yaşlanma: Bir yıllık zaman dilimi ile ölçülen süreye göre yapılan yaşlılık tanımı kronolojik yaşlılıktır. Kronolojik yaşlanma sadece doğum tarihiyle açıklanır. Yaşlı bireyin sağlığı, statüsü ya da herhangi bir şeyiyle ilgili değildir. Aynı zamanda kronolojik yaşlanmada yaş sınırı net değildir (Tercici vd., 2016).

Biyolojik yaşlanma; "organizmanın molekül, hücre, doku, organ ve sistemler düzeyinde, zamanın ilerlemesi ile ortaya çıkan, geriye dönüşü olmayan yapısal ve fonksiyonel değişikliklerin tümüdür" (Geriatric Bilimler Araştırma Merkezi [GEBAM], 2005).

Psikolojik yaşlanma ise; "bireylerin yaşlılık döneminde geçirdikleri davranış, uyum ve mental fonksiyonlarındaki değişimleri kapsar" (Aslan ve Hoçaoğlu, 2017) şeklinde ifade edilmektedir.

Kısacası ifadelerin hemen hemen hepsinde yaşlanma kavramı, dönüşü olmayan değişimler bütünü işaret etmektedir. Bu durum mevcut yaşlı bireyleri ve potansiyel yaşlı adaylarını olumsuz etkilemektedir. Nüfusun yaş yapısında meydana gelen değişiklikler, dünyanın demografik bir dönüşüm geçirmesine neden olmaktadır. Özellikle; Avrupa ve Asya ülkelerinin yanı sıra, Türkiye de hızla yaşlanan ülkeler arasındadır. Bu veriler, yaşlı bireylerin toplumun çoğalan bir parçası olduğunu göstermektedir. Bu nedenle yaşlılığı bir sorun olarak algılanmaktan çıkarıp, yaşamın keyif alınan

başka bir dönemi haline dönüştürmek; yaş almış bireylere ve geleceğin muhtemel yaşlılarına uygun tasarımlar sunmak elzemdir.

Dünyada ve Türkiye'de Demografik Dönüşüm

Dünya demografik dönüşümlerin yaşandığı bir dönemden geçmektedir. Yaşanılan bu dönemde, dünya nüfusu artmakta ve nüfus yapısı değişmektedir. Yaşanan demografik dönüşümle birlikte, yaş yapısında değişiklikler meydana gelmektedir. Doğum oranlarının azalması, nüfus artışının yavaşlaması ve ortalama yaşam süresinin artmasına bağlı olarak toplam nüfus içindeki yaşlı nüfus oranı artış göstermektedir (Eser ve Aksu, 2021).

Mevcut demografik eğilimlerin devam edeceği varsayımından hareketle yapılan hesaplamalar, 21. yüzyılın tüm dünyadaki beklentilere paralel olarak Türkiye'de de yaşlı yüzyılı olacağına işaret etmektedir. Değişen yaş yapısı ile, özellikle yüzyılın ikinci yarısında, yaşlı nüfusun, sosyal, demografik ve ekonomik açıdan Türkiye'de de önem kazanması beklenmekte, 2050 yılında Türkiye nüfusunda 16 milyon civarında yaşlının bulunacağı öngörülmektedir. Öte yandan yüzyılın ortasına gelindiğinde 0-14 yaş grubu ile yaşlı nüfus arasındaki yüzdesel fark kapanmış görünmektedir (Kutsal, 2011).

TÜİK'in yayınlamış olduğu "İstatistiklerle Yaşlılar - 2022" verilerine göre; Yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 ve daha yukarı yaştaki nüfus, 2017 yılında 6 milyon 895 bin 385 kişi iken son beş yılda %22,6 artarak 2022 yılında 8 milyon 451 bin 669 kişi olmuştur. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ise 2017 yılında %8,5 iken, 2022 yılında %9,9'a yükselmiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre yaşlı nüfus oranının 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3, 2060 yılında %22,6 ve 2080 yılında %25,6 olacağı öngörülmüştür (URL, 2023).

Aktif Yaşlanma ve Yaş Dostu Kentler

Küresel ölçekli yaşlanmanın yanı sıra; son yıllarda ülkemizde meydana gelen demografik değişimler, toplumun çoğalan parçası haline gelen yaş almış bireylere yönelik çözüm önerileri geliştirilmesini desteklemiştir. Yaşlı bireylerin sorunlarının ana kaynağı; terk edilmişlik hissi, izole edilme ve toplum dışına itilmedir. Tüm bu olumsuzluklar zaman içerisinde, hızla değişen demografik yapı sonucunda araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Bundan

hareketle “Yaş Dostu Kent” ve “Aktif Yaşlanma” kavramları ortaya çıkmıştır.

Yaş dostu olan mekanlar; yaş almakta olan tüm bireylerin sosyal ve mekansal katılım düzeylerini arttırmayı, aktif yaşlanmayı, daha refah sağlıklı yaş almaya katkı sağlayarak tasarlanan mikro ve makro mekanları ifade etmektedir. Yaş Dostu Kent kriterleri, küresel açıdan ortak bir değerlendirme modeli olması adına; dış mekanlar ve binalar, ulaştırma, barınma, sivil katılım ve istihdam, saygı ve sosyal içerme, sosyal katılım, iletişim ve bilgi, toplum desteği ve sağlık hizmetleri şeklinde, 8 ana başlık altında toplanmıştır (Dünya Sağlık Örgütü [WHO], 2007).

Dünyada yaşlı nüfusla ilgili bağımlı ve topluma yük olduğu yönünde olumsuz bir görüş vardır. Halbuki yaşlı bireylerin uygun bir çevrede yaşaması ve toplumda üretken rol alabilme fırsatı bulması sonucu aktif bir yaş alma süreci geçirmeleri mümkündür.

Space Syntax/Mekan Dizimi Analizi Yöntemi

Dünya nüfusunun özellikle de Batı Avrupa’da gelişmiş ülkelerinin nüfusunun önemli ölçüde yaşlanması ve gelişmekte olan ülkelerde de yaşlı kişilerin oranının artışıyla birlikte yaşlanma, mekân ve yer arasındaki ilişki çeşitli metodolojik ve felsefi yönleriyle sorgulanmaya başlanmıştır (Köse ve Aydın, 2022; Schwanen, vd., 2012). Mekân, biçimlenişi ve içerisinde barındırdığı tüm unsurlarla kullanıcıların davranışlarını etkilemektedir. Bu bağlamda, mekanın fiziksel ve çevresel faktörlerine göre kişilerin yön bulma davranışları şekillenmektedir (Noraslı, 2022). Yüzyıllar boyunca mekanın tanımı değişmiştir. Felsefe, psikoloji, fizik ve matematik gibi farklı disiplinler zamanla farklı kavramlara yol açmıştır. Astronomide mekan sınırsız uzayla bağdaştırılmıştır (Ak, 2006).

Mekan dizimi, binalardaki ve kentsel alanlardaki mekansal düzenleri ve insan faaliyet modellerini analiz etmeye yönelik bir dizi tekniktir. Aynı zamanda uzay ve toplumu birbirine bağlayan bir dizi teoridir. Mekan dizimi insanların nerede olduklarını, nasıl hareket ettiklerini, nasıl uyum sağladıklarını, nasıl geliştiklerini ve bu durumdan nasıl bahsettiklerini ele alır (University College London [UCL] Space Syntax, 2023). “Mekan Dizimi” analiz yönteminin tasarımda kullanılması, kanıt temelli bir tasarım yaklaşımı olarak karşımıza çıkmakta-

dır. Mekân Dizimi Analiz Yöntemi; farklı ölçeklerdeki bölgelerin, kentlerin, yapı çevrelerinin, bina gruplarının mekânsal modellerini, yapı içi mekân organizasyonunu tanımlamak ve bunların sosyal yapı ile etkileşimlerini incelemek için kullanılan, teorik yaklaşımlarla desteklenen teknikler bütününe verilen isimdir (Şıkoğlu ve Arslan, 2015).

Bu teknikte mekanlar “insan deneyimlerine” çıkış noktası olan parçalara ayrılır, bu parçalar haritalar ve grafikler haline getirilerek bunlar üzerinde sayısal analizler yapılmasına olanak sağlanır. Böylece insanların mekanı kavramasının senkronik olarak değil, zaman içinde deneyimlerle kazanılan asenkronik şekilde zihinde bir araya getirmesi gerçeği de göz ardı edilmemiş olur (Gündoğdu, 2014). İngiltere ve Amerika başta olmak üzere birçok ülkede mimarlık, kentsel tasarım, planlama, ulaşım ve iç mimarlıktan, arkeoloji, enformasyon teknolojisi, kent ve insan coğrafyası, antropoloji, peyzaj mimarlığı ve bilişime çok geniş alanlarda bu teknikler kullanılmaya başlanmıştır (Gündoğdu, 2014). Mekan sözdizimi teorisi, bir düzen içindeki mekanların erişilebilirliğini ve bağlanabilirliğini açıklar. Evsel bir ortamda mekan dizimi, küçük bir mekanın tüm mekansal sisteme nasıl bağlandığını (entegrasyon) ve tüm sistemin farklı mekanlara ne ölçüde bölündüğünü (derinlik) ölçer (Wang vd., 2022).

Mekan diziminin ele alınacak bazı kavram, ölçüm ve temsilleri şöyle sıralanabilir: Konfigürasyon, derinlik, halkalı yapı, entegrasyon, geçiş grafikleri, eksensel harita, dışbükey harita ve isovist (Şişman, 2015). Mekan Dizimi dört temel birleşenden oluşur; 1. Mekanın temsili 2. Mekansal ilişkilerin analizi 3. Yorumlayıcı modeller (genotip) ve 4. Teoriler. Yapılan çalışma kapsamına göre bu düşünme aşamalarından yararlanılabilmektedir.

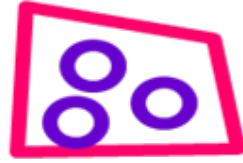
Mekanın Temsili

İnsanların mekandaki davranışlarına göre mekanlar (Şekil 1.); insanların hareket biçimi (çizgisel), alanda bir arada bulunma (dış bükey), bir noktadan her şeyin doğrudan görülebilmesi (izovist) durumlarına göre temsil edilir (UCL Space Syntax, 2023).

- İnsan
- Uzak

1. Çizgisel İnsanlar Hareketi

2. Dışbükey Alanda Etkileşim

3. Görsel Alanların Değiştirilmesi

Şekil 1: Davranışlarına göre mekan temsilleri

Mekansal İlişkilerin Analizi

Analiz edilmek istenen karmaşık mekanlar grafik olarak basitleştirilebilir. Bu yöntemle, bakış açısına göre farklı perspektiflere ait çeşitli grafikler geliştirilebilir.

Grafiğin tabanına, grafiğin kökünü temsil eden bir daire konur ve ardından bu köke doğrudan bağlı olan tüm daireler - yani derinlik 1 - hemen bunun üzerine hizalanır ve derinlik 2'deki tüm daireler, derinlik 1'deki dairelere doğrudan bağlanır ve böylece o kökten itibaren tüm derinlik seviyeleri hesaba katılana kadar devam eder (UCL Space Syntax, 2023).

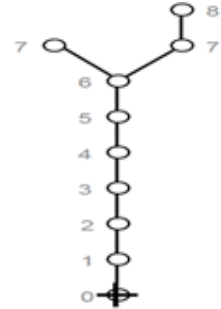
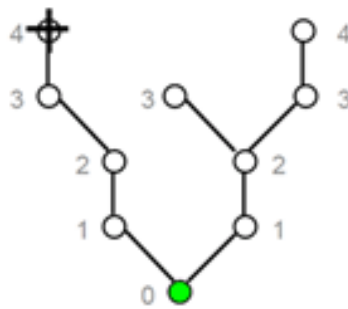
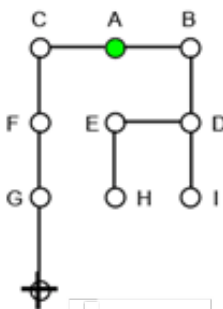
Mekansal ilişkilerin ölçülmesindeki temel fikirlerden bir diğeri de herhangi bir mekansal eleman çifti arasındaki mesafe anlamına gelen derinlik kavramıdır. Mesafenin üç tanımı kullanılır:

1. Topolojik mesafe, bir alandan diğerine dönüş sayısı
2. Açısal mesafe, bir alandan diğerine açısal değişim
3. Metrik uzaklık, bir uzaydan diğerine metre cinsinden Öklid uzaklığı (UCL Space Syntax, 2023).

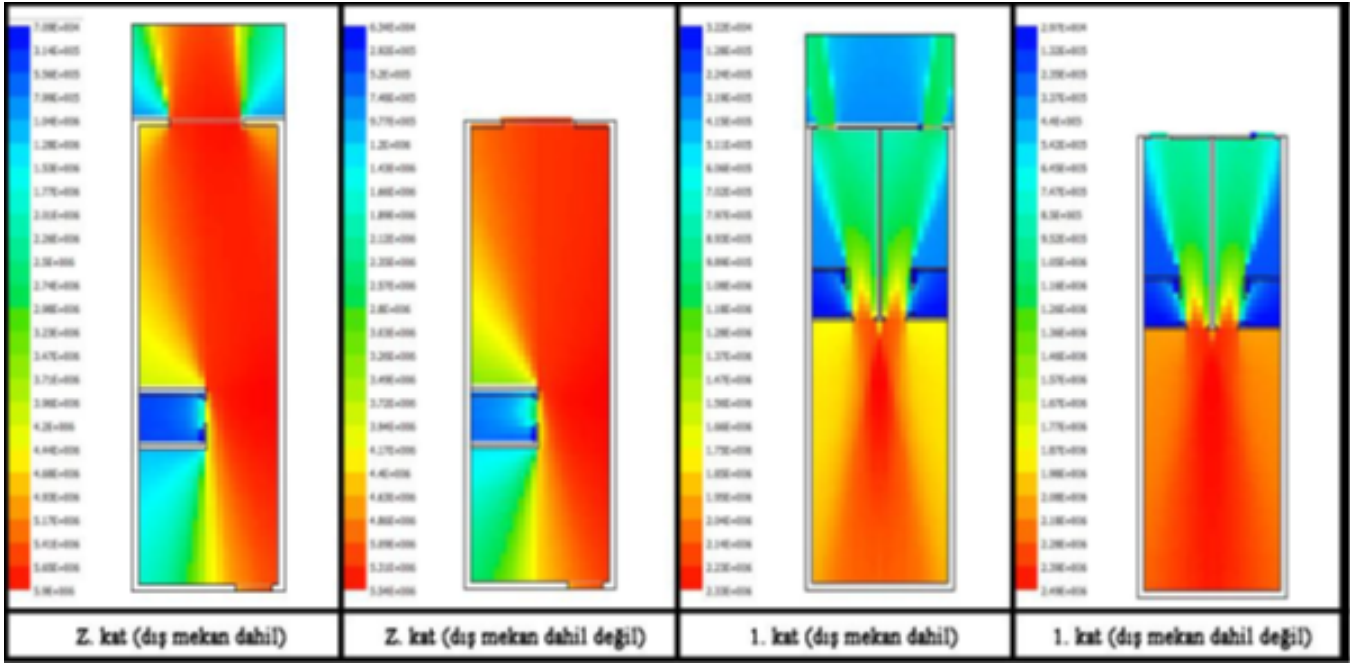
Mekansal okunabilirliğin artması, incelenen mekanda yön bulmayı kolaylaştırmakta ve sonuç ola-

rak erişilebilirlik artmaktadır. Aynı şekilde bir mekanda erişilebilirliğin yüksek olması, o mekanın kolay okunabilir olması ve yol-yön bulmada sorun yaşanma oranının azalması anlamına gelmektedir. Mekan dizimi yöntemi ise incelenen mekanda okunabilirlik, yol-yön bulma ve erişilebilirlik üzerine analizler yapabilmemize olanak verdiği için yöntem olarak tercih edilmiştir. Seçilen örnekleme alanlarına ilişkin yoğunluk ve karmaşıklık; Mekân Dizimi Syntax 2D programı aracılığıyla, problemin belirlenmesi ve uygun verilerin üretilmesiyle çözümlenebilmektedir.

Mekan dizimi çalışmalarında; kat planı (genelde AutoCAD formatlı), tercih edilen programda altlık olarak kullanılmaktadır. Daha sonra; bu plan üzerinde bir nokta (genellikle ana girişler) merkez olarak belirlenir. Ardından, kullanım alanları mekansal kurguda iç bükey mekan olarak gösterilir ve geçiş grafiğinde yer alırlar. Merdivenler, katlar arasındaki geçişi sağlayan birer dış bükey mekan olarak temsil edilirler. Diğer aşamada; sentaktik analizlerden üretilen geçiş grafiğinden elde edilen mekana ilişkin entegrasyon değerleri kullanılarak görünür alan haritaları oluşturulmaktadır. Bu haritalara göre; renk ne kadar sıcaksa karşılık gelen mekansal parametre değeri de o kadar yüksek olur; tersine, renk ne kadar soğuksa parametre değeri de o kadar düşük olur.

Şekil 2: Mekansal İlişkilerin Analizi (UCL Space Syntax, 2023)

Şekil 3: Konut görünür alan haritası - entegrasyon değerleri (Şişman, 2015)

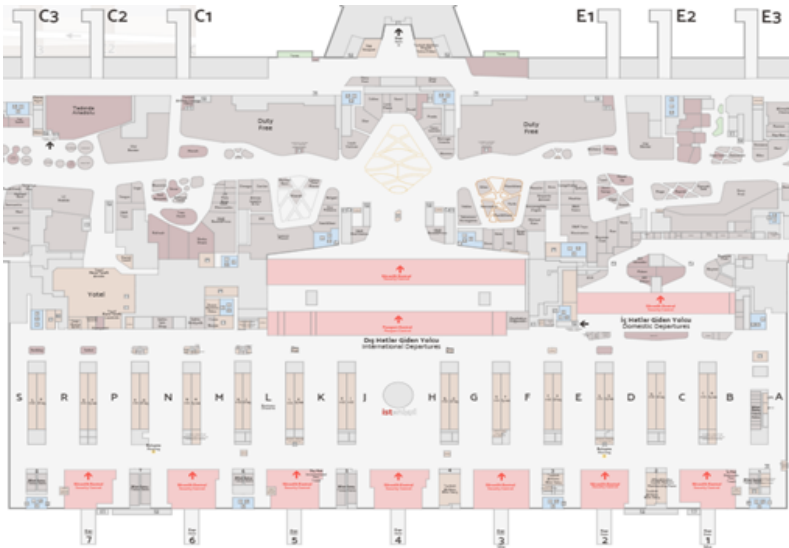
Kullanıcılar açısından anlaşılabilirlik, yön bulma, mekânlar arası erişilebilirlik düzeyinin, büyük ölçekli ve karmaşık fonksiyonlu yapılar içerisinde daha zor bir hal alması; bu tür yapılarda sirkülasyon alanlarını daha anlamlı hale getirmektedir (Noraslı ve Çınar, 2021).

Örneklem Alanı Olarak: İstanbul Havalimanı

Değişen yaşam koşulları, geniş ailelerden çekirdek ailelere evrilme süreçleri ve son olarak tecrübe etmek durumunda kalınan pandemi dönemi; yaşlıların artık bireysel olarak hayata tutunmaları gerektiğini kanıtlamıştır. Pek çok amaç için gerçekleştirilen seyahatler de insan yaşamının bir parçası haline gelmiştir. Dezavantajlı bir grup içerisinde yer almayan bireyler için dahi, seyahatler

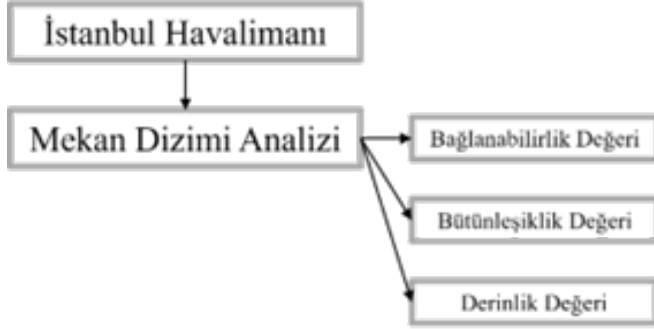
stresli süreçlerdir. Zamana karşı verilen mücadelenin yanı sıra alanın fiziksel yetersizlikleri de bu durumu derinleştirmektedir.

Havayolu ulaşımı kullanıcı sayısı bakımından da her geçen gün büyüme kat etmektedir. Günümüzde yaş almış bireyler de havayolu ulaşımını yoğun olarak tercih etmektedir. Bu nedenle havalimanlarının dezavantajlı bireylere uygun olarak tasarlanmasının yolunun açılması ihtiyaç haline gelmiştir. Uçak ve yolcu kapasitesi bakımından Türkiye'nin en büyük havalimanı olma özelliğine sahip havalimanı olan İstanbul Havalimanı; “yaş dostu” tanımlarıyla dikkat çekmektedir. Bu nedenle; Space Syntax analiz yöntemini değerlendirebileceğimiz bir örneklem olarak İstanbul Havalimanı tercih edilmiştir.

Şekil 4: İstanbul Havalimanı Kat Planı (Türk Hava Yolları, 2023)

İstanbul Havalimanının yolcu terminal katı planı incelendiğinde; engelli yolcular için temin tasarlanmış olan bekleme alanının; ana girişten ve sosyal alanlardan en uzak noktalardan birine konumlandırılmış olduğu ve ayrıca ana girişten bakıldığında görülebilirliğinin ya da algılanabilirlik seviyesinin son derece düşük olduğu plan üzerinden dahi fark

Şekil 5: Yöntem Öneri Şeması

edilmektedir (Şekil 4). Bu nedenle Mekan Dizimi yöntemiyle, İstanbul Havalimanı için erişilebilirlik kriterlerine uygun ve gerçekçi “yaş dostu” mekanlar için öneri sunmak mümkündür. Alana ilişkin erişilebilirliği yüksek noktaların tespiti için yöntem şeması hazırlanmıştır (Şekil 5).

Bağlanabilirlik değeri; görünür alanların ölçümünü ifade eder. Bağlantının artmasıyla birlikte çevresel algı, yer duygusu ve hareket erişilebilirlik birliği de artmaktadır (Gümüş vd., 2022). Bütünleşiklik değeri de kullanıcıların bir araya gelme potansiyelinin yüksek olduğu mekanlar hakkında fikir vermektedir. Mekanın Bütünleşiklik değerinin hesaplanması ise, derinlik değerinin tespiti ile mümkündür. Bütünleşiklik değeri yüksek mekanlar, derinliği az ulaşılabilirliği yüksek mekanlardır. Bu mekanlara “sentaktik merkez” (syntactical center) adı verilir (Durgun, 2014). Derinlik, mekana ulaşmak için geçilmesi gereken mekânların toplam sayısı olarak ifade edilmektedir. Tavsiye edilen bu yöntem şemasıyla elde edilecek değerler sayesinde; mekanın erişilebilir, algılanabilir, okunabilir ve yol/yön tayininin kullanıcılara kazandırılabilir olması sağlanacaktır.

Sonuç

Fizyolojik ve biyolojik farklılıkları gözetmeksizin her bireyin; istediği an, istediği mekana bağımsız

olarak kolayca erişebilmesine olanak sağlamak, yapı çevre tasarımlarının öncelikli hedeflerinden birini oluşturmaktadır. Kamusal hizmete ve sosyo-kültürel etkileşimli alanlara sorunsuz ulaşım, kişilerin en temel haklarından. Dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan kullanıcılar için bu durum daha elzemdir. Bundan hareketle uluslararası ve yerel yönetmelikler hazırlanmıştır. Ülkemizde de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı, “erişilebilirlik izleme ve denetleme yönetmeliği” başlıklı bir mevzuat bulunmaktadır. Erişilebilir alan planlama ve tasarım modeli oluşturma aşamalarına rehberlik edecek verilerin ortaya koyulması değerlidir.

Yaş almaya bağlı olarak ortaya çıkan değişimler sonucunda yaşanan dönüşümler; kronolojik açıdan yaşlı nüfusa dahil olan bireylerin, sosyo-ekonomik hayattan uzaklaşmasına neden olmaktadır. Toplumun çoğalan parçası olan yaşlı bireylerin aktif biçimde yaş alma süreçlerini destekleyecek hizmet ve tasarımlara, peyzaj mimarlığı meslek disiplini bakış açısıyla katkı sağlamak son derece önemlidir. Kamusal mekanlarda gerçekleştirilecek her türlü düzenlemede yaşlılık handikapları da gözetilerek evrensel tasarım ilkeleri doğrultusunda uygulamalar yapılmalıdır. Sağlıklı gençler için uygun olan kriterler, yaşlı ve çocuk bireyler açısından uygun olmayabilir ancak, yaşlılara ve çocuklara yönelik gerçekleştirilen tasarımlar genç bireylerin kullanımına da kolaylık sağlayacaktır. Bu da yaş dostu tasarımların eşitlikçi tasarım ilkesine son derece uygun olduğunun kanıtıdır.

Peyzaj mimarlığı meslek disiplini ana hatlarıyla çevre koruma ve sürdürülebilirlik ilkelerini temel alarak insan yararı, mutluluğu, güvenliği, sağlığı ve rahatlığı için; estetik, dayanıklı, fonksiyonel ve uygulanabilir çözümler getiren bir meslek disiplini. Kullanıcı gereksinimlerine cevap veren tasarımlar, bireylerin hareket kalitesini artırmaktadır ve bu durum mental rahatlamaya olanak sağlamaktadır.

Mekan Dizimi analizi; mekansal kurguyu okuma, mekanları kıyaslama, yaya hareketiyle mekan ilişkisini ölçme ve mekansal okunabilirliği anlama, kullanıcı algıları ve mekan ilişkisini çözme, belirli kilit noktalara erişilebilirliği hesaplama alanlarında aktif olarak kullanılan bir metottur. Mümkün olan asgari sürede, konforlu ve güvenli seyahat imkanı sağlayan havayolu günümüzde, her yaş grubundan insanın tercih ettiği ulaşım biçimi

haline gelmiştir. 2023 yılı sonu itibariyle özellikle uluslararası yolcu trafiği yoğunluğu bakımından dünyada ikinci sıraya kadar yükselen İstanbul Havalimanı, çalışmanın örneklem alanı olarak belirlenmiştir. Ulaşılabilirlik algısının tespiti için bağlanabilirlik değeri, kullanıcıların bir araya gelme potansiyelinin yüksek olduğu noktaların belirlenmesi için bütünlük değeri ve derinlik değeri hesaplamaları, İstanbul Havalimanı'nın Space Syntax analizi yöntemi için belirlenmiştir. Böylelikle havalimanı kompleksinde yer alan; otopark, destek birimi, bekleme alanı gibi özel amaçlı alanların tasarımı için rehber olacaktır. Ayrıca mekanın erişilebilir, algılanabilir, okunabilir ve yol/yön tayininin kullanıcılara aktarılabilir olması hedefi başarıya ulaşacaktır.

Planlama süreçleri başta olmak üzere her aşamada ve talep edilen her alanda kullanılması durumunda, çeşitli yetenek gruplarındaki ziyaretçiler için pozitif izler bırakacak erişilebilir alanlar tasarlanmasında yol gösterici bir rol oynayarak; havalimanlarının pazarlanabilir nitelikte olması sağlanacak ve böylelikle ülkemiz havacılık sektörüne de prestij kazandırılacaktır. Bundan hareketle; kanıt temelli bir tasarıma hayat verilmesi bakımından Mekan Dizimi/Space Syntax analizi yöntemi, yapılacak olan çalışmalara yön verecek gerçekçi bir model olarak tavsiye edilmektedir.

Kaynakça

Ak, E. (2006). *Bilgisayar Teknolojisi Eşliğinde Mekan Tanımlamalarının Özellikleri-Yeni Mekan Tanımları / Mekan Kavramının Bilgisayar Teknolojisi ile Dönüşümü*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Aslan, M., Hocaoglu, Ç. (2017). Yaşlanma ve Olgunlaşma Süreciyle Birlikte Psikiyatrik Sorunlar. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 53-62.

Beğler, T., Yavuzer H. (2012). Yaşlılık ve Yaşlılık Epidemiyolojisi. *Klinik Gelişim*, 25:1-3.

Durgun, E. (2014). *Türkiye'deki Havalimanı Terminal Bina Tiplerinin Mekansal Dizim Yöntemi ile Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Eser, B. ve Küçük, Aksu, S. (2021). Yaşlanan Nüfus, Sorunlar ve Politikalar: Türkiye için bir değerlendirme. *Gü-*

müşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 12(2), 541-556.

Gümüş, İ., Etike B., Köse. İ.,S., (2022). The Comparative Analysis of Space Syntax and PPS Approaches in Measuring Quality of Urban Space: The Case of Beyazıt District, Istanbul. *Megaron*, 17(3): 437-448.

Gündoğdu, M. (2014). Mekan Dizimi Analiz Yöntemi ve Araştırma Konuları. İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, *Art-Sanat 6 aylık Bilim Dergisi*. <http://acikerisim.kirklareli.edu.tr:8080/xmlui/handle/20.500.11857/354> Erişim tarihi: 2023.

Hacettepe Üniversitesi GEBAM (Geriatrik Bilimler Araştırma Merkezi), (2005). Yaş, Yaşam ve Yaşlanma. <https://gebam.hacettepe.edu.tr/yayinlar/yaşlanankadin.pdf> Erişim tarihi: 2023.

Köse, M. ve Aydın, Y., (2022). Coğrafi Mekanın Yaşlanma Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(48), 325-341.

Köse, N. ve Erkan, N. Ç., (2021). Türkiye'de 65 Yaş Üstü Nüfusun Yaşlı Yiğilmesi Konusunda Farklılık Gösteren İllere Göre Yaşam Kalitesinin İncelenmesi. *Megaron*, 16(1), 129-142.

Kutsal, G. Y., (2011). *Yaşlanan Dünyanın Yaşlanan İnsanları Sempozyumu Kitabı*. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı Hacettepe Üniversitesi GEBAM, Ankara.

Noraslı, M. (2022). Şehir Hastanelerindeki Sirkülasyon Sisteminin Yön Bulmaya Etkilerinin Mekân Dizimi ile İncelenmesi: Konya Şehir Hastanesi Örneği, Doktora Tezi. KTO Karatay Üniversitesi, Konya.

Noraslı, M. ve Çınar, K. (2021). *Konya Şehir Hastanesi Sirkülasyon Alanlarının Mekan Dizimi Yöntemi ile Analizi*. The Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 11 (4), 1348-1359.

Schwanen, T., Hardill, I. and Lucas, S. (2012). Spatialities of Ageing: The Co-Construction and Coevolution of Old Age and Space. *Geoforum*, 43(6), 1291-1295.

Şıkoğlu, E., Arslan, H., (2015). Mekan Dizim (Uzay Sözdizimi) Analiz Yöntemiyle İlgili Teorik Bilgiler ve Yer Dizim Analiz Yönteminin Coğrafyada Kullanılabilirliği, *Türk Coğrafya Dergisi*, 65, 11-21.

Şişman, M. (2015). *Mekân Dizim Yönteminin Bir Mimari Tasarım Aracı Olarak Kullanılması Üzerine Bir Deneme*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Tereci, D., Turan, G., Kasa, N., Öncel, T. ve Arslansoyu, N., (2016). *Yaşlılık Kavramına Bir Bakış. Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 16(1), 84-116.

Türk Hava Yolları, (2023). <https://www.turkishairlines.com/tr-int/istanbul-havalimani/terminal-haritalari/> Erişim tarihi: 2023.

Wang Y, Lin D, Huang Z. (2022). Uzak Sözdizimi Teorisi- ne Dayalı Yaşlanma Dostu Mutfak Üzerine Araştırma. *Uluslararası Çevre Araştırmaları ve Halk Sağlığı Dergisi*: 19(9):5393.

UCL Space Syntax, (2023). University College London Bartlett Lisansüstü Eğitim Okulu Uzak Grubu tarafından Şehirler Metodolojileri için oluşturulmuş çevrimiçi eğitim platformu. <https://www.spacesyntax.online/> Erişim tarihi: 2023.

World Health Organization-WHO. (2007). *Global Age-Friendly Cities: A Guide*. Geneva, Switzerland: World Health Organization.

URL: TÜİK <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=-C4%B0statistiklerle-Ya%C5%9Fl%C4%B1lar-2022-49667> Erişim; 2023